

Auleytner, Julian

Poczta polska w Płocku po 11 listopada 1918 r.

Notatki Płockie 56/4(229), 21-24

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

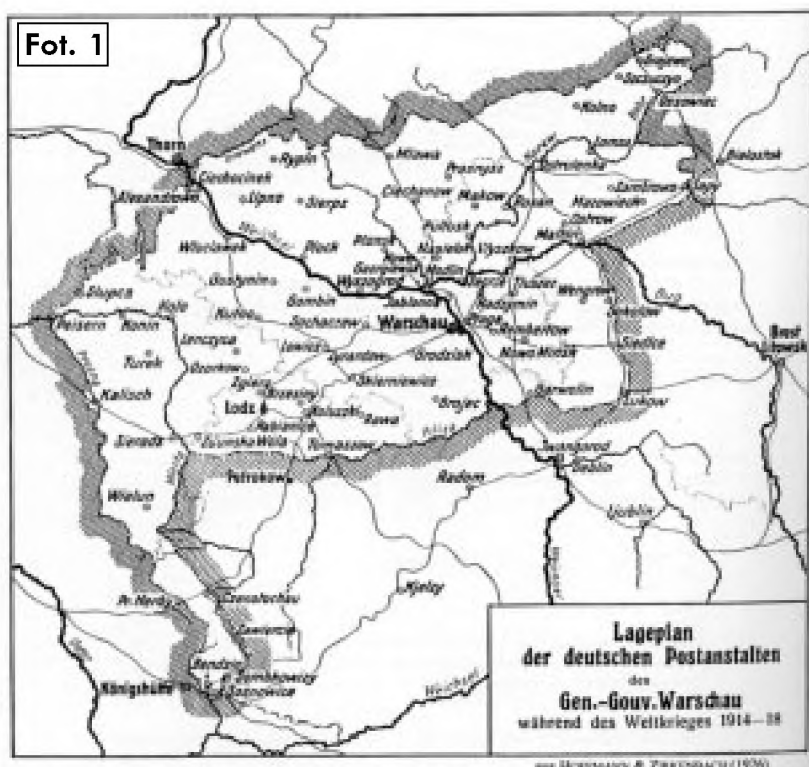
Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POCZTA POLSKA W PŁOCKU PO 11 LISTOPADA 1918 R.

Abstrakt

Artykuł powstał w nawiązaniu do książki Wojciecha Marciszewskiego pt. *Poczta płocka. Rys historyczny*. Wyd. NTP, Płock 2010 i zawiera materiały uzupełniające rozdział *Poczta w okresie międzywojennym*.

Słowa kluczowe: poczta polska w Płocku w latach 1918–1924, kasowniki, listy polecone, znaczki

pomiędzy ludźmi, a brakowało wszystkiego – urzędników, polskich znaczków i akcesoriów. Urzędnicy niemieccy wyjeżdżali bowiem zabierając pieczętki i zamykając urzędy bez przekazywania ich Polakom. Nowi urzędnicy albo wyrzucając niemieckie akcesoria produkowali własne prowizoria, albo zatrzymywali niemieckie akcesoria i je nadal stosowali. Płock należał do miast, które dla urzędu pocztowego wyprodukował akcesoria własne, czyli prowizoryczny kasownik, ale stosował nadal przedrukowe znaczki niemieckie, które wolno było używać na terenie GGW do 15 grudnia 1918 r.

Na fot. 2 i 3 przedstawiam dwa unikalne listy polecone z końca listopada 1918 r. Oba są ofrankowane niemieckimi znaczkami przedrukowymi stosowanymi w b. GGW. Adresy w Warszawie też mają swoją wymowę ze względu na kierunek korespon-

Płock w okresie 1915–1918 był miastem Generala Gubernatorstwa Warszawskiego (dalej GGW) – struktury administracyjno-terytorialnej, którą Niemcy traktowali doraźnie jako obszar zaboru zajmowany wcześniej przez Rosjan. 11 listopada 1918 r. przyjmuje się jako pierwszy dzień wolności, który objął całe terytorium GGW (fot. 1). Zamieszczona tu mapka z literatury niemieckiej wynika z faktu, iż w 1918 r. nie było polskich map.

Urzędy pocztowe na terytorium GGW znalazły się w trudnej sytuacji; musiały sprostać masowym potrzebom listowych kontaktów

dencji – urzędowej i prywatnej. Urząd pocztowy w Płocku stosował od listopada 1918 r. piękny

Fot. 3

datownik z orłem, nazwą miasta i miejscem na ręcznie wypisywaną datę. Uważny obserwator zauważy, że pomiędzy 27 i 28 listopada 1918 istnieje różnica w numerach naklejek polecenia wynosząca 33 (244–211). Oznacza to, że w ciągu jednego dnia wysyłano około 30–40 listów poleconych oraz na ogół 10 razy więcej zwykłych listów i kartek pocztowych. Daje nam to pogląd na obrót pocztowy w Płocku w pierwszych dniach Niepodległości. Możemy także przyjąć na bazie numerów naklejki polecenia, że urząd ten mógł zostać otwarty dla publiczności około 10 dni wcześniej, tj. ok. 17 listopada 1918 r. Odpowiadałoby to w przybliżeniu dacie otwarcia urzędu w Warszawie po koniecznych remanentach pocztowych.

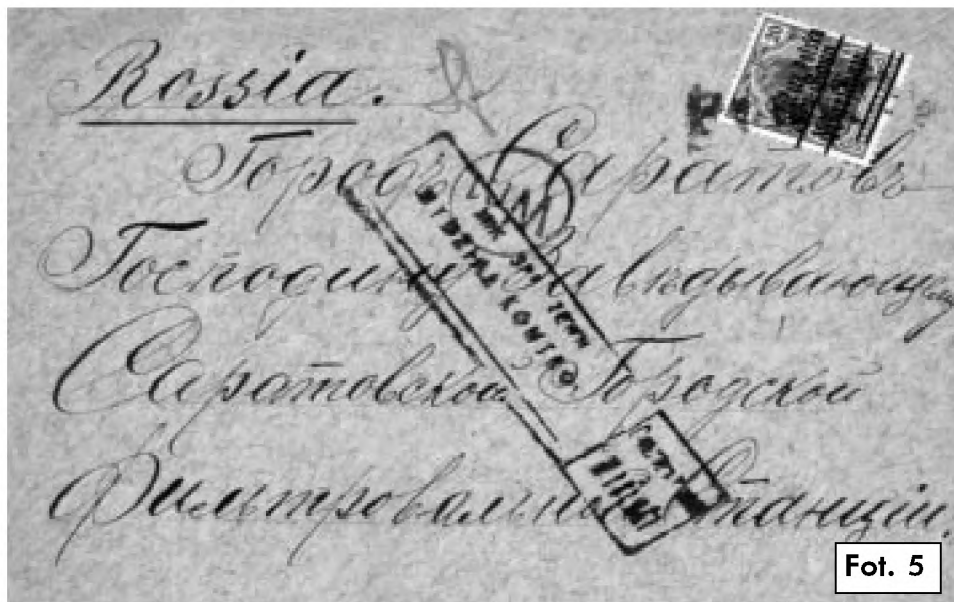
Urzędy pocztowe na terenie GGW musiały w pilnym terminie po wykonaniu remanentów dostarczyć do Warszawy wszystkie znalezione i posiadane zapasy znaczków przedrukowych GGW. Zapasy tych znaczków zostały następnie przedrukowane, co dalej zostanie pokazane. Poczta Polska w Warszawie natomiast w szybkim terminie przedrukowała zapas niedopuszczonych przez Niemców znaczków poczty miejskiej, tzw. „pomnikowych”, przygotowanych wcześniej przez samorząd warszawski. Przedrukowana seria liczyła 4 znaczki o nominałach 5, 10, 25 i 50 fen, z których dwa pierwsze często są spotykane na korespondencji z obszaru GGW (fot.3a). Seria ta o nazwie „pomnikowej” była sprzedawana w Warszawie od niedzieli – 17 listopada 1918 r. aż do wyczerpania nakładu, jed-

Fot. 3a

Fot. 4

Fot. 5

Fot. 5a

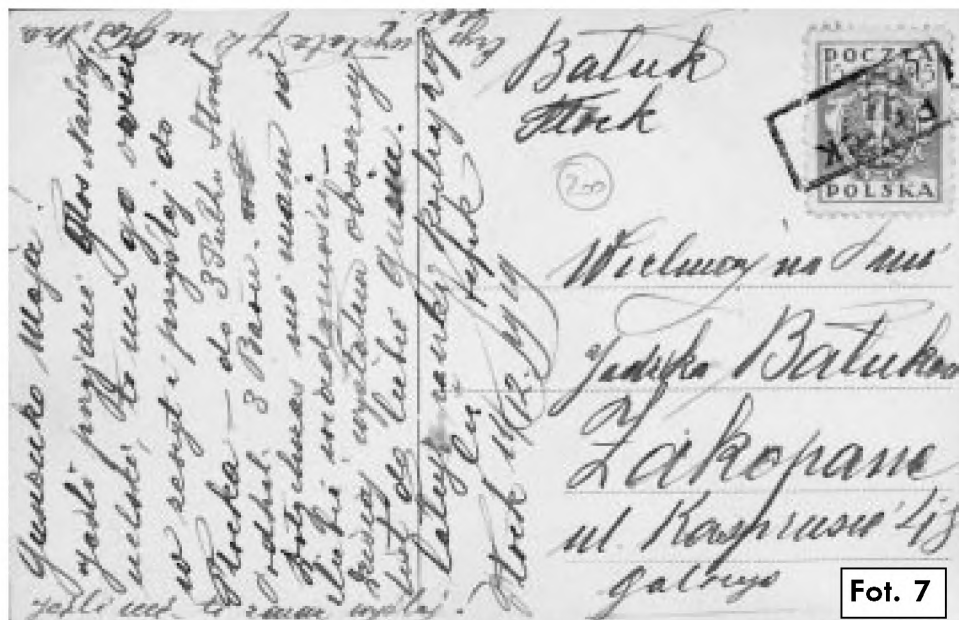

Fot. 6

nak do Płocka dostarczono ją jakiś czas później. Wprowadzono także nowy kasownik prowizoryczny, używany podobnie jak poprzedni przez rok 1919, o treści PLOCK. Równolegle wykorzystywano prowizoryczne kartki pocztowe (fot. 4) z przedrukiem „Pocztówka”, na których stosowano kasownik PLOCK.

Od 15 grudnia 1918 r. wprowadzono do obiegu i sprzedaży wcześniej przedrukowane znaczki GGW nadrukiem „Poczta Polska” i do tego cztery poziome kreski kasujące stare przedruki. Seria liczyła najpierw 10 znaczków w pierwszej formie druku, a następnie od stycznia 1919 r. już 11 sztuk w tzw. drugiej formie druku. Wydanie przedrukowe należy do najtrudniejszych do badania polskich znaczków ze względu na duże zróżnicowanie niemieckich zapasów dostarczonych do przedruku. Znaczki różnią się między sobą kolorem papieru, formą druku oraz błędami druku. Sprawy te nie stanowią jednak przedmiotu tego tekstu. Poniżej zamieszczam kilka listów wysłanych z Płocka a opłaconych znaczkami przedrukowymi PP/GGW.

Najpierw przedstawiam list wysłany do Rosji (fot. 5), opłacony pojedynczym znaczkiem za 20 fen w I formie druku (3 i 4 kreska od góry bliskie siebie) i skasowany prowizorycznym kasownikiem PLOCK. List ten został ocenowany w Warszawie, ale ze względu na toczącą się wojnę i zamkniętą granicę nigdy do adresata nie dotarł. Wszystkie listy do Rosji szły wówczas do magazynu w Warszawie „na przechowanie”, co zaznaczono ręcznie na przesyłkach na czerwono i

Fot. 7

Rosją utrzymywana była przez PCK, ale i to z trudnościami.

Kolejny list (fot. 6) to bankowa przesyłka z prowizorium plockim do Warszawy z 5 lutego 1919. List ten został opłacony znaczkami przedrukowymi wydania PP/GGW w II formie druku (większy odstęp pomiędzy 3 a 4 kreską od góry). Znaczki te są pięć razy rzadziej spotykane aniżeli listy opłacone znaczkami w I formie druku. Dodam tu także, że przesyłek ze znaczkami PP/GGW jest znanych zaledwie ok. 330 (z Płocka kilka) podczas gdy tzw. znaczek Polska 1 z 1860 r. występuje na ok. 1,5 tys. znanych przesyłek. Znaczki przedrukowe PP/GGW stosowano do 31 III 1919 r.

Trzeci, prowizoryczny kasownik był ramkowy, w którym widniał napis Płock. Ilustruje to fot. 7.

Okres prowizoryczny w Płocku trwał do 1920 r. gdy po wojnie z bolszewikami uporządkowano i spolonizowano akcesoria pocztowe. Na zakończenie przedstawiam z okresu inflacji (14 stycznia 1924) przesyłkę do Gdańska (fot. 8), nieprawidłowo opłaconą

Fot. 8

co trwał do maja 1921 r., gdy po Traktacie Ryskim listy te zniszczono (pewną część zdołali filateliści ocalić). Korespondencja z bolszewicką

i obciążoną w Gdańsku (Wolne Miasto) miejscowymi znaczkami dopłaty. List ten ujawnia instytucję finansową w Gdańsku, z którą utrzymywano kontakty.

POLISH POST IN PŁOCK AFTER THE 11TH OF NOVEMBER 1918

Summary

The article was written in connection with the book of Wojciech Marciszewski, Płock Postal Service. Historical outline. Published by NTP, Płock, TNP 2010 and contains material supplementing the Postal section in the interwar period.